

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

งานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันระหว่างรายรับและรายจ่ายรัฐบาลกับภาวะเงินเฟ้อ นั้น มีงานศึกษาที่สามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ก็คือ ลักษณะที่เป็นผลกระทบในทางเดียว (One-Way Causality) คือ การเพิ่มขึ้นของรายจ่ายรัฐบาล (หรือการขาดดุลทางการคลัง) อาจจะทำให้ภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้น หรือไม่กระทบต่อภาวะเงินเฟ้อก็ได้ หรือมีเช่นนั้น ก็เป็นไปในลักษณะที่ภาวะเงินเฟ้อ นั้น ได้มีส่วนส่งผลกระทบต่อรายรับและรายจ่ายรัฐบาล ซึ่งเป็นการมองแต่เพียงผลกระทบทางเดียวเท่านั้น จึงแตกต่างกับงานศึกษาอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน (Two-Way Causality) คือ เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายรัฐบาล (หรือการขาดดุลทางการคลัง) ก็จะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้น ซึ่งในตัวเอง การที่เงินเฟ้อสูงขึ้น ก็ได้ส่งผลกระทบต่อรายรับและรายจ่ายรัฐบาลเป็นวัฏจักรต่อเนื่องกันไป โดยการศึกษาของวรรณกรรมในเรื่องนี้จึงแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

2.1 ลักษณะผลกระทบทางเดียว (One-Way Causality)

วันทนีย์ ทรัพย์เสนาะ (2530) ดัดทำการศึกษาถึงผลของการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยให้ความหมายของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stability) ว่า หมายถึง ภาวะที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสม่ำเสมอ โดยไม่เผชิญกับปัญหาทางด้านระดับราคา การจ้างงาน และ ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดไม่สูงจนเกินไปนัก โดยพิจารณาในช่วงปี พ.ศ.2500-27 โดยชี้ให้เห็นถึงผลการใช้จ่ายของรัฐบาลโดยรวม และแบ่งตามลักษณะงานออกเป็น 8 ด้าน คือ รายจ่ายทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุขและสาธารณูปโภค ด้านการป้องกันประเทศ ด้านการรักษาความสงบภายในประเทศ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการชำระหนี้เงินกู้ และด้านอื่น ๆ และได้พบว่า การใช้จ่ายรวมของรัฐบาลนั้น มีผลกระทบต่อระดับราคาภายในประเทศ และถ้าแบ่งการใช้จ่ายออกตามลักษณะงานดังกล่าวแล้ว จะพบว่า มีเพียงรายจ่ายเพื่อการบริหารทั่วไปเท่านั้นที่ไม่มีผลต่อระดับราคา ส่วนรายจ่ายอื่น ๆ นั้น ล้วนแล้วแต่มีผลต่อระดับราคาทั้งสิ้น ดังนั้น งานศึกษาของวันทนีย์ ทรัพย์เสนาะ (2530) จึงชี้ให้

เห็นว่า ในส่วนของรายจ่ายรัฐบาลนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อระดับราคาขึ้นในระบบเศรษฐกิจ และส่วนที่สำคัญในงานศึกษาของ วันทนีย์ ที่จะต้องนำมาพิจารณาควบคู่ไปด้วย ก็คือ การใช้จ่ายของรัฐบาลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จะมีผลต่อระดับราคาในลักษณะเดียวกัน แต่กลับพบว่ารัฐบาลสามารถที่จะเพิ่มค่าใช้จ่ายรวมหรือเพิ่มการใช้จ่ายทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการรักษาความสงบภายในประเทศ และด้านการชำระหนี้เงินกู้ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัว โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงภาวะเงินเฟ้อมากนัก เนื่องจากค่าความยืดหยุ่นของรายได้ต่อกำลังแรงงาน เมื่อคำนึงถึงการใช้จ่ายรวม หรือเมื่อคำนึงถึงการใช้จ่ายทั้ง 4 ด้านข้างต้น จะพบว่ามีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าความยืดหยุ่นของระดับราคา

งานศึกษาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นเพียงแต่ผลของการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อระดับราคาเท่านั้น แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นในลักษณะของการขาดดุลทางการคลังที่มีผลต่อระดับราคา ซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพของขบวนการเงินเฟ้อได้มากขึ้น โดยงานศึกษาของ ทศนี ดันทวุดมโธ (2517) ได้ทำการศึกษาถึงภาวะเงินเฟ้อของไทยในช่วงปี พ.ศ.2504-14 และงานศึกษาของ บุญตั้ง เตชะมาถาวร (2519) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปริมาณเงินกับระดับราคา ต่างก็พบว่าจากการขาดดุลทางการคลังนั้น จะมีผลทำให้รัฐบาลต้องมีการกู้ยืมเงินเพื่อชดเชยการขาดดุลทางการคลังจากธนาคารกลาง ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันทางการเงินอื่น ๆ จนทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น จนส่งผลกระทบต่อระดับราคา จึงเกิดภาวะเงินเฟ้อเช่นเดียวกัน โดย ทศนี ดันทวุดมโธ ทำการศึกษาและพบว่าถึงแม้รัฐบาลจะพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้ภาวะเงินเฟ้อชะลอลง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ.2504-14 นั้น ผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรม ถึงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ภาระของรัฐบาลที่จะต้องใช้จ่ายในการสังสีนค้ำทุนเข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศก็ได้ทำให้งบประมาณรายจ่ายมีมากกว่ารายรับจากภาษีอากรที่จัดเก็บได้ ภาวะเงินเฟ้อจึงสูงขึ้น ในขณะที่ บุญตั้ง เตชะมาถาวร ทำการศึกษาและพบว่าเมื่อรัฐบาลใช้งบประมาณขาดดุล นอกจากจะทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นในระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งน่าจะอธิบายได้ว่าถ้าหากระบบเศรษฐกิจอยู่ในหรือเข้าใกล้ภาวะการจ้างงานเต็มที่ (Full Employment) ก็จะทำให้อุปทานรวมไม่เพิ่มขึ้นหรือเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอุปสงค์รวมที่เพิ่มขึ้น จนทำให้ระดับราคาเพิ่มสูงขึ้นจนเกิดภาวะเงินเฟ้อได้เช่นกัน แต่งานศึกษาต่อมาของ นิมิตร บุทธโยธิน (2529) ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงการวิเคราะห์สาเหตุของภาวะเงินเฟ้อในประเทศไทย และนโยบายแก้ไข ได้ให้แนวความคิดเพิ่มเติมต่อผลซึ่งกดดันต่อระดับราคาในประเทศ ว่า ระดับราคาในประเทศจะถูกกำหนดโดยราคาสินค้านำเข้า

จากต่างประเทศมากที่สุด รองลงมาก็คือ ปริมาณเงิน และรายจ่ายมวลรวม ตามลำดับ โดยภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากทางด้านอุปสงค์จุด (Demand-Pull Inflation) เป็นผลมาจากรายจ่ายมวลรวมที่เพิ่มขึ้น ส่วนภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากทางด้านต้นทุนผลึก (Cost-Push Inflation) จะมาจากการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เมื่อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศมีราคาเพิ่มสูงขึ้น ก็ย่อมส่งผลให้ระดับราคาในประเทศสูงขึ้นด้วย

ทางด้านงานศึกษาในต่างประเทศนั้น Dutton (1987) ได้ทำการศึกษาถึงการเกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศอาร์เจนตินา โดยส่วนใหญ่แล้วในกลุ่มประเทศละตินอเมริกาจะมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน แต่ Dutton ได้เลือกประเทศอาร์เจนตินาเป็นกรณีศึกษาเพื่อที่จะอธิบายถึงกระบวนการทำงานของเงินเฟ้อ การเปลี่ยนแปลงของระดับราคา ปริมาณเงิน และการขาดดุลทางการคลังว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา มี 4 สมการ คือ สมการที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและการขยายตัวทางการเงิน อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของระดับราคา สมการเปรียบเทียบถึงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับการเพิ่มขึ้นของฐานเงิน สมการซึ่งแสดงถึงผลของการขาดดุลทางการคลังต่อการขยายตัวของฐานเงิน สมการที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการขาดดุลทางการคลัง และระดับราคา จากการศึกษาพบว่า การขาดดุลทางการคลังจะทำให้ฐานเงินเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น ระดับราคาจึงสูงขึ้นด้วย แต่ถึงแม้ว่าระดับราคาจะสูงขึ้นก็ตาม แต่กลับมีขนาดการเพิ่มในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ เพราะฉะนั้นเงินเฟ้อในลักษณะนี้ก็จะไม่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งงานศึกษาของ Flenniken และ Sharp (1978) ก็พบว่า การขาดดุลนั้นมิได้มีทิศทางตรงกันข้ามกับภาวะเงินเฟ้อ โดยงานศึกษาพยายามที่จะพิสูจน์ว่าการขาดดุลทางการคลังนั้น เป็นสาเหตุหลักของการเกิดเงินเฟ้อหรือไม่ เพราะว่าภายใต้นโยบายการคลังนั้น จะมีตัวรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในตัวของมันเอง เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล เงินช่วยเหลือสังคม ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงขนาดของงบประมาณ เพราะงบประมาณจะมีขนาดของการขาดดุลเล็กน้อยหรือก็คือ เกิดดุลเพิ่มขึ้นในระหว่างที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และงบประมาณจะมีขนาดของการขาดดุลเพิ่มขึ้นหรือเกิดดุลลดลงในระหว่างที่เศรษฐกิจหดตัว ดังนั้น ตัวรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติของงบประมาณ (Automatic Behavior of The Budget) จึงเป็นส่วนสำคัญในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และเป็นไปได้ที่ว่าการความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเงินเฟ้อ และงบประมาณขาดดุลจะมีทิศทางเดียวกันได้นั้นก็ต่อเมื่อนโยบายการคลังแบบจงใจ (Discretionary Fiscal Policy) นั้นมีอิทธิพล

มากเพียงพอที่จะไปหักล้างตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติของงบประมาณ และเมื่อใช้ข้อมูลแบบรายไตรมาส ตั้งแต่ปี ค.ศ.1949-73 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลการเปลี่ยนแปลงหนี้สินของธนาคารกลาง หนี้สินที่ถือโดยธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์ หนี้สินที่ถือโดยสถาบันการเงิน และปริมาณเงิน จากการศึกษาพบว่ารายรับของรัฐบาลนั้นมีอัตราการเจริญเติบโตเร็วกว่ารายจ่ายและสามารถที่จะคาดการณ์ได้ว่าควรที่จะรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ หรือลดการเพิ่มขึ้นของระดับราคาและลดระดับรายได้ที่แท้จริงลงในขณะที่เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากจนเกินไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเจริญเติบโตโดยอัตโนมัติของรายรับรัฐบาลนั้น มีบทบาทที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงขนาดของงบประมาณที่แท้จริงในการที่จะกำหนดขนาดของการขาดดุลหรือเกินดุลงบประมาณ นอกจากนั้นยังได้ใช้สมการกำหนดอัตราเงินเฟ้อ โดยให้การบริโภคและการลงทุน การส่งออก และการขาดดุลงบประมาณในการกำหนดแบบจำลอง และพบว่าการขาดดุลงบประมาณมีทิศทางตรงกันข้ามกับเงินเฟ้อ ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน (จากการขาดดุลของรัฐบาล) จึงไม่ได้เป็นข้อสนับสนุนว่าการขาดดุลของงบประมาณจะเป็นส่วนสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อเสมอไป

ภานุพงศ์ นิธิประภา (2535) ได้ทำการศึกษาถึงนโยบายการคลังกับการรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทย ซึ่งใช้ข้อมูลรายรับและรายจ่ายรวม และแยกประเภทตั้งแต่ปี พ.ศ.2513-33 ก็ได้ให้ข้อสรุปเช่นเดียวกับ Flenniken และ Sharp แต่ได้แสดงให้เห็นถึงตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติ ซึ่งแฝงอยู่ในโครงสร้างทางการคลังผ่านงบประมาณที่ไม่ตั้งใจ (Unplanned Budget Deficit) ในการศึกษาและได้มีความคิดเห็นว่า หลังจากที่ประเทศไทยได้ใช้นโยบายการเงินเสรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา ก็จะพบว่าประสิทธิภาพของนโยบายการเงินลดลง ทำให้การควบคุมปริมาณเงินโดยการใช้อัตราดอกเบี้ยนั้นมีประสิทธิภาพลดลง เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะต้องได้รับอิทธิพลจากอัตราดอกเบี้ยจากต่างประเทศโดยผ่านการไหลเข้าและไหลออกของเงินทุน ดังนั้นนโยบายการคลังจึงมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นโดยเปรียบเทียบกับนโยบายการเงิน โดยเฉพาะแนวความคิดของนโยบายการคลังที่มีลักษณะพิเศษในการตอบสนองต่อภาวะทางเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านการการทำงานของตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติ (Automatic Stabilizer) ซึ่งในการศึกษาได้ใช้สมการของรายรับและรายจ่ายที่แท้จริงทั้งรายรับและรายจ่ายแยกประเภทว่าถูกกำหนดโดยระดับราคา และ รายได้ประชาชาติที่แท้จริง พบว่าในปี พ.ศ.2513-33 นั้น รายจ่ายรัฐบาลที่แท้จริงได้ตอบสนองต่อระดับราคาในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีค่าความยืดหยุ่นต่อระดับราคาเท่ากับ -0.86 ในขณะที่รายรับรัฐบาลที่แท้จริงนั้นกลับ

ตอบสนองต่อรายได้ประชาชาติที่แท้จริงในทิศทางเดียวกัน ซึ่งมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1.46 แสดงให้เห็นว่าดุลการคลังรัฐบาลนั้นมีลักษณะที่ช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Counter Cyclical Fiscal Policy) และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของรายรับและรายจ่าย รัฐบาลรวมในปี พ.ศ.2513-22 และปี พ.ศ.2523-33 นั้น พบว่ารายจ่ายรัฐบาลในช่วงแรกนั้นมีการตอบสนองต่อทั้งรายได้ประชาชาติที่แท้จริงในทิศทางเดียวกัน แต่ตอบสนองต่อระดับราคาในทิศทางตรงกันข้าม ในขณะที่ช่วง 2 นั้น กลับพบว่ารายจ่ายรัฐบาลที่แท้จริงนั้น ตอบสนองต่อรายได้ประชาชาติที่แท้จริงลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาวินัยทางการคลังเพื่อควบคุมการใช้จ่ายในช่วงที่ 2 ในขณะที่รายรับรัฐบาลที่แท้จริงนั้นตอบสนองต่อรายได้ประชาชาติที่แท้จริงในช่วงที่ 2 มากกว่า ช่วงที่ 1 นั่นคือเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลใช้การขยายฐานภาษีและมีการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีทำให้รายรับเพิ่มขึ้น ซึ่งจากผลทั้งหมดนี้ ภาณุพงศ์ นิธิประภา ได้นำเอามาใช้ในการอธิบายตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติผ่านการขาดดุลที่ไม่ได้ตั้งใจ (Unplanned Budget Deficit) ซึ่งเป็นผลจากความแตกต่างระหว่างการขาดดุลที่เป็นจริง (Actual Budget Deficit) กับการขาดดุลที่ตั้งไว้ (Planned Budget Deficit) ซึ่งก็คือ เมื่อเราทราบว่ารายจ่ายรัฐบาลที่แท้จริงนั้นตอบสนองต่อระดับราคาในทิศทางตรงกันข้าม ในขณะที่น้อยกว่าขนาดการตอบสนองของรายรับรัฐบาลที่แท้จริงต่อรายได้ประชาชาติที่แท้จริงในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้น (ซึ่งมักจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ) ก็จะทำให้รายจ่ายที่แท้จริงจะน้อยกว่ารายจ่ายที่ตั้งไว้ และรายรับที่แท้จริงนั้น จะมากกว่ารายรับที่ตั้งไว้ จึงส่งผลให้การขาดดุลที่ไม่ได้ตั้งใจมีความสัมพันธ์กับภาวะเงินเฟ้อในทิศทางตรงกันข้าม จึงเป็นตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติภายใต้นโยบายการคลังของไทย

งานศึกษาของภาณุพงศ์ นิธิประภา ได้เสริมแนวคิดของ Flenniken และ Sharp (1978) ที่มีข้อสรุปว่า นโยบายการคลังนั้นช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้ โดยที่งานศึกษาของภาณุพงศ์ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนกว่างานศึกษาของ Flenniken และ Sharp ว่างบประมาณที่ไม่ได้ตั้งใจจะเป็นตัวรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้นโยบายการคลังจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถ้าหากมีการนำเอานโยบายการคลังแบบจงใจมาใช้ร่วมกับตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติ แต่งานศึกษาของภาณุพงศ์ เมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแล้ว จะพบว่ามีรายรับและรายจ่ายแยกประเภทบางตัวเท่านั้น ที่มีการตอบสนองต่อระดับราคา ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่มีจำนวนข้อมูลในการศึกษาน้อยเกินไป อันเป็นผลมาจากการแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา

งานศึกษาข้างต้นได้เน้นถึงลักษณะพิเศษทางการคลังที่มีการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวคิดที่ว่าภายใต้นโยบายการคลังจะมีตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติอยู่ แต่งานศึกษาในต่างประเทศของ Neumark และ Goethe (1987) ได้ทำการวิเคราะห์ถึงผลกระทบของเงินเพื่อต่อโครงสร้างของรายรับและรายจ่ายรัฐบาล เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลจะได้หรือเสียประโยชน์ในทางใดบ้างต่อการเกิดภาวะเงินเฟ้อ โดยใช้ตัวอย่างจากกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก และสหรัฐอเมริกา พบว่ารายรับรัฐบาลทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่อาชีอากร เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อก็จะส่งผลให้รายรับภาษีอากรสูงขึ้นโดยเฉพาะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่มีการจัดเก็บในอัตราก้าวหน้า ในขณะที่การจัดเก็บภาษีตามมูลค่า (Add Valorem Tax) กลับมีลักษณะที่เป็นกลาง (Neutral) ส่วนรายได้ที่มีไม่ใช่อาชีอากรจะเพิ่มขึ้น ยกเว้นแต่รายได้จากรัฐวิสาหกิจจะมีขนาดลดลงตามต้นทุนของสินค้าที่สูงขึ้น ซึ่งสำหรับทางด้านรายจ่ายรัฐบาลแล้ว รายจ่ายรัฐบาลที่เกี่ยวกับการชำระหนี้และดอกเบี้ยที่รัฐบาลจะต้องชำระคืนนั้น รัฐบาลจะได้เปรียบ เนื่องจากว่ารัฐบาลอยู่ในฐานะลูกหนี้ ซึ่งตรงข้ามกับรายจ่ายในรูปการลงทุนของรัฐบาล จะเสียเปรียบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อ ทำให้ต้นทุนในการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น แต่กล่าวโดยสรุปแล้ว ก็คือผลกระทบของเงินเฟ้อยังคงเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลในกลุ่มประเทศเหล่านี้อยู่ค่อนข้างมากเนื่องจากรายได้จะมีการเพิ่มขึ้นมากกว่ารายจ่าย

Tanzi (1977) ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ความล่าช้าในการบริหารการจัดเก็บภาษีนี้นำจะมีผลต่อรายรับรัฐบาลเช่นกัน โดยพบว่าหากเกิดความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีอากรจะส่งผลให้รายรับรัฐบาลลดลงได้ เว้นเสียแต่ว่าจะมีการชดเชยจากค่าความยืดหยุ่นของระบบภาษีที่สูง ซึ่งในทางทฤษฎีแล้ว Tanzi ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีแรก ถ้ามีการกำหนดอัตราเงินเฟ้อและค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินของภาษีเท่ากับหนึ่ง โดยให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ จะพบว่าความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีอากรยิ่งใช้เวลานานเท่าใด ก็จะทำให้รายรับจากภาษีอากรที่แท้จริงยิ่งลดลง แต่ถ้ากำหนดความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีโดยที่กำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ จะพบว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อมากขึ้นเท่าใดก็จะยิ่งส่งผลให้รายรับจากภาษีอากรที่แท้จริงลดลง ดังนั้น ถ้าหากว่าระบบภาษีที่ใช้นั้นมีความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บที่ลดลง และใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งมีระยะเวลาในการจัดเก็บที่สั้นกว่าแทนภาษีรายได้แล้ว ก็จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บภาษีอากรของรัฐบาล

กรณีที่สอง ถ้ามีการกำหนดความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีมาให้ และให้ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินมีค่ามากกว่าหนึ่ง จะพบว่า การที่มีภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้นนั้นจะทำให้รายรับภาษีอากรที่แท้จริงลดลงในช่วงแรก แต่ถ้าหากภาวะเงินเฟ้อยังคงดำเนินไปอีก ก็จะส่งผลให้รายรับจากภาษีอากรที่แท้จริงเพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้ถ้าหากว่าความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีสั้นลงและค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินของภาษีอากรสูง รายรับจากการจัดเก็บภาษีอากรก็จะเพิ่มขึ้นด้วย

ต่อมา Tanzi (1978) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างภาวะเงินเฟ้อและความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีอากรโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ประเทศอาร์เจนตินาทำการศึกษาในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1968-78 และยังมีข้อสมมติเบื้องต้นในการศึกษา ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงรายรับภาษีอากรเกิดจากผลของเงินเฟ้อโดยตรง ไม่ได้เกิดขึ้นจากการใช้มาตรการจูงใจของรัฐบาล (Discretionary Tax Change)
2. ไม่มีการสร้างเงินโดยระบบธนาคารพาณิชย์
3. การเปลี่ยนแปลงในอุปทานของปริมาณเงิน (Money Supply) เกิดขึ้นมาจากการขาดดุลทางการคลังเท่านั้น
4. การคาดคะเนเงินเฟ้อ ตรงกับเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นจริง
5. การขดเชยการขาดดุลทางการคลังของรัฐบาล ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากเงินเฟ้อจะใช้วิธีการสร้างเงินขึ้นมาเท่านั้น (การพิมพ์พันธบัตร)

ผลจากการศึกษา เมื่อมีการกำหนดความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีอากรและการเกิดภาวะเงินเฟ้อมาให้ จะพบว่ารายรับรวมจากภาษีอากร ซึ่งเป็นผลรวมมาจากภาษีอากรที่เป็นผลจากเงินเฟ้อ และรายรับภาษีอากรที่แท้จริงจะมีมูลค่าสูงสุด เมื่อมีอัตราเงินเฟ้อในระดับหนึ่งซึ่งอยู่ระหว่างระดับที่ทำให้รายรับภาษีอากรจากผลของเงินเฟ้อสูงสุดกับระดับที่อัตราเงินเฟ้อเท่ากับศูนย์ โดยที่รายรับภาษีอากรจากผลของเงินเฟ้อ (Inflationary Tax Revenue) จะมีมูลค่าสูงสุดเมื่อค่าความยืดหยุ่นของความต้องการถือเงินต่ออัตราเงินเฟ้อมีค่าเท่ากับหนึ่ง (The Sensitivity of Demand for Money with Respect to The Rate of Inflation to be equal to Unity)

จากงานศึกษาที่มีลักษณะผลกระทบทางเดียวข้างต้น จะพบว่าเป็นการมองสภาพของภาวะเงินเฟ้อที่ส่งผลกระทบต่อรายรับและรายจ่ายรัฐบาล หรือมีเช่นนั้นก็เป็นไปในลักษณะที่การใช้จ่ายหรือการขาดดุลที่เพิ่มขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อภาวะเงินเฟ้อเช่นไร ซึ่งก็มีทั้งที่เห็นว่าการใช้จ่ายหรือ การขาดดุลที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเงินเฟ้อ แต่ก็ม้งานศึกษาอีกส่วนหนึ่งที่เห็นว่าไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาวะเงินเฟ้อ และยังได้เสนอแนวความคิดของตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติที่ซ่อนอยู่ภายในนโยบายการคลังด้วยว่ามีส่วนที่จะช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในขณะที่เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นจากผลทางด้านอุปสงค์จุด (Demand-Pull Inflation) ตลอดจนงานศึกษาที่เพิ่มเติมแนวคิดที่ว่ามิใช่เพียงผลของเงินเฟ้อจะมีลักษณะกระทบต่อรายรับภาษีอากรเพียงอย่างเดียว แต่ความล่าช้าในการบริหารและจัดเก็บภาษีอากร ก็มีผลสำคัญในการกำหนดรายรับรัฐบาลเช่นกัน ดังนั้นกล่าวโดยสรุปแล้วงานศึกษาในส่วนนี้ยังขาดการมองความสัมพันธ์กันระหว่างรายรับและรายจ่ายรัฐบาลกับภาวะเงินเฟ้อในลักษณะที่ส่งผลซึ่งกันและกัน ซึ่งจะได้เสนองานศึกษาเหล่านั้นดังต่อไปนี้

2.2 ลักษณะผลกระทบซึ่งกันและกัน (Two-Way Causality)

Aghevli และ Khan (1977) ได้ทำการพัฒนาแบบจำลองพลวัตของการขาดดุลและการขาดดุลและกลไกของภาวะเงินเฟ้อในช่วงเวลาที่ต่อเนื่องกัน (Continuous Time) โดยได้อาศัยข้อสมมติฐานที่ว่าภาวะเงินเฟ้อได้ทำให้รายจ่ายรัฐบาลในรูปตัวเงินเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วกว่ารายรับรัฐบาล จึงเป็นผลทำให้เกิดการขาดดุลของรัฐบาลและส่งผลให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น แล้วจึงสร้างแรงกดดันต่อไปยังภาวะเงินเฟ้อให้มีขนาดสูงขึ้น ซึ่งการศึกษาในที่นี้ได้ใช้สมการหลัก 4 สมการคือ สมการกำหนดราคา สมการรายจ่ายที่แท้จริงของรัฐบาล สมการรายรับภาษีในรูปตัวเงิน และสมการปริมาณเงิน ซึ่งได้ใช้ข้อมูลระหว่างปี ค.ศ.1951-72 ของประเทศอินโดนีเซียมาทำการศึกษา และได้พบว่ากระบวนการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อได้เกิดขึ้นเอง อันเป็นผลเนื่องมาจากการขาดดุลทางการคลังของรัฐบาลและการขาดดุลทางการคลังโดยการสร้างเงินนั้น ได้ก่อให้เกิดผลต่อภาวะเงินเฟ้อให้มีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยที่แบบจำลองทางพลวัตนี้สามารถอธิบายภาวะเงินเฟ้อของอินโดนีเซียได้ดีพอสมควร ซึ่งเราจะเห็นว่าเป็นแนวความคิดแรก ๆ ที่เสนอให้เห็นถึงการส่งผลกระทบซึ่งกันและกันระหว่างการขาดดุลทางการคลังกับกระบวนการเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น โดยอธิบายผ่านทาง การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน ต่อมา Aghevli และ Khan (1978) ได้ทดสอบหาความสัมพันธ์กันระหว่างการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน กับภาวะเงินเฟ้อในประเทศกำลังพัฒนา 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศบราซิล โคลัมเบีย สาธารณรัฐโดมินิกัน และประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะขยาย

ขอบเขตของตัวอย่างในประเทศที่กำลังประสบกับปัญหาภาวะเงินเฟ้อ โดยใช้ข้อมูลในปี ค.ศ.1961-74 เป็นรายไตรมาส โดยมีข้อสมมติฐานว่าขณะที่เกิดเงินเฟ้อขึ้นนั้น รายรับของรัฐบาล จะเพิ่มขึ้นน้อยกว่ารายจ่ายที่เป็นตัวเงิน และการขาดดุลทางการคลังของรัฐบาลโดยการ กู้จากธนาคารกลางก็จะยิ่งทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น ซึ่งจะไปผลักดันให้ภาวะเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้น ไปอีก และสมการที่นำมาใช้ในการศึกษานั้น ยังคงเป็นเหมือนสมการจากการศึกษาชิ้นแรก แต่ได้ให้ รายละเอียดของสมมติฐานต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบเป็นแต่ละสมการขึ้น และจากการ ศึกษาพบว่าภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของรัฐบาลในรูปตัวเงินให้มีการปรับตัวที่เร็วกว่ารายรับของรัฐบาล จนก่อให้เกิดการขาดดุลงบประมาณขึ้น และผลจากการขาดดุลทางการคลัง โดยการเพิ่มปริมาณเงินก็จะเป็นแรงกดดันต่อระดับราคาและระดับราคาที่สูงขึ้นนี้ก็จะส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของรัฐบาลมากกว่ารายรับ ดังนั้นจึงเกิดการขาดดุลขึ้นมาอีก โดยอาจจะพูดได้ว่าวัฏจักรของเงินเฟ้อนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยตัวของมันเอง (Perpetual Self-Generating) เพราะฉะนั้นภายใต้ นโยบายการขาดดุลทางการคลังก็มีแนวโน้มที่จะสร้างความไร้เสถียรภาพทางด้านราคาได้โดยอัตโนมัติ และผลจากการทำ Simulation ของระดับราคา จะพบว่าผลที่ได้มีลักษณะใกล้เคียงกับระดับราคาจริงพอสมควร

Heller (1980) ได้นำเอาแนวความคิดของ Aghevli และ Khan มาใช้ในการศึกษา ถึงผลกระทบของเงินเฟ้อที่มีต่อนโยบายการคลังในประเทศกำลังพัฒนา โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ปี ค.ศ.1957-78 ซึ่ง Heller ได้รวมเอาการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อเพิ่มเติมขึ้นมาจากการ ศึกษาของ Aghevli และ Khan (1978) และยังมีส่วนของสมการจำกัดความเกี่ยวกับการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าอัตราการปรับตัวของรายจ่ายจะมีความรวดเร็วกว่า รายรับในกรณีที่มีการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อ และยังพบอีกด้วยว่าประเทศที่มีช่วงของอัตราเงินเฟ้อโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูงแล้ว จะมีค่าสัมประสิทธิ์การปรับตัวสูงกว่าประเทศที่มีช่วงของอัตราเงินเฟ้อโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ นอกเหนือจากนั้นแล้วยังได้เสนอว่าลักษณะการตอบสนองต่อภาวะเงินเฟ้อที่ว่ารายจ่ายจะมีการปรับตัวรวดเร็วกว่าทางด้านรายรับหรือไม่นั้น ยังต้องขึ้นอยู่กับ โครงสร้างทางการคลังด้วย และจากการศึกษาดังกล่าวยังได้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมด้วยว่า ภาวะเงินเฟ้อมิได้เป็นไปโดยอัตโนมัติตามที่ Aghevli และ Khan เสนอไว้ เนื่องจากว่านโยบายทางการคลัง จะถูกกำหนดโดยอำนาจการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายงบประมาณด้วย ดังนั้น จากผลการศึกษาของ Heller ได้แสดงให้เห็นเป็นนัยว่าการจะตัดสินใจวางแผนทางด้านงบประมาณ จะต้อง

ทำการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อมาประกอบด้วย ตลอดจนจะต้องมีการปรับปรุงรายรับและรายจ่าย ให้สอดคล้องกับแรงผลักดันจากภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น

ทวิชัย สุเมธีประสิทธิ์ (2524) ได้ทำการศึกษาถึงการขาดดุลของรัฐบาลและ กระบวนการเงินเฟ้อในไทย โดยได้นำเอาแนวความคิดของ Aghevli และ Khan (1978) มาใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทดสอบหาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของปริมาณเงินกับระดับราคาใน ไทย โดยมีสมมติฐานและสมการที่ใช้ เช่นเดียวกับของ Aghevli และ Khan โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาสตั้งแต่ปี พ.ศ.2515-21 ได้พบว่า การปรับตัวของรายจ่ายรวดเร็วกว่ารายรับรัฐบาลจึงทำให้เกิด การขาดดุลทางการคลังและส่งผลให้มีการเพิ่มปริมาณเงินขึ้น จึงเกิดแรงกดดันต่อระดับราคา และเมื่อระดับราคาเพิ่มขึ้น ก็จะกระทบต่อรายจ่ายมากกว่ารายรับรัฐบาล ทำให้งบประมาณต้อง ขาดดุลมากขึ้นอีก ซึ่งผลสรุปก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Aghevli และ Khan แต่ในการทำ Simulation นั้น กลับพบว่าระดับราคาจริงไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นแต่เพียงทางด้านปริมาณเงินเท่านั้น แต่จะถูกกำหนดโดยปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เช่น การเพิ่มขึ้นของราคา น้ำมัน ภาวะฝนแล้ง เป็นต้น และยังได้เสนอว่าถึงแม้รัฐบาลจะพยายามรักษาระดับหรือลดภาวะเงินเฟ้อที่กระทบต่อการใช้จ่าย ทางด้านต่าง ๆ ลง แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาที่รัฐบาลเองก็มีหน้าที่ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งทำให้ไม่สามารถรักษาเสถียรภาพทางราคาได้มากนัก เนื่องจากการขัดแย้งกันระหว่างเป้าหมาย ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

งานศึกษาที่ใช้แนวความคิดของ Aghevli และ Khan ก็ยังปรากฏอยู่จากงาน ศึกษาของ วรพจน์ อุดมรัตน์ (2529) และ ภยันต์ บรรเทาทุกข์ (2537) โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาสก็ เหมือนกัน โดย วรพจน์ อุดมรัตน์ ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบของภาวะเงินเฟ้อต่อรายรับและ รายจ่ายรัฐบาล ทั้งรายรับและรายจ่ายรวมและแยกประเภท โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ.2515-27 โดยเสริมเอาแนวความคิดของ Heller (1980) ที่เกี่ยวข้องกับสมการการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อใน ส่วนที่กำหนดรายรับและรายจ่ายรัฐบาลด้วย พบว่าสมมติฐานของ Aghevli และ Khan ไม่ สามารถที่จะนำมาอธิบายในประเทศไทยในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษได้ เนื่องจากว่าการปรับ ตัวของรายรับต่อภาวะเงินเฟ้อมีความรวดเร็วกว่ารายจ่ายรัฐบาล แต่ว่าค่าความยืดหยุ่นของราย จ่ายต่อรายได้ประชาชาติที่แท้จริงกลับมีค่าสูงกว่าความยืดหยุ่นของรายรับรัฐบาลต่อรายได้ประชา ชาติที่เป็นตัวเงิน ทำให้อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการขาดดุลทางการคลังของรัฐบาลได้ และเมื่อ ได้นำเอาการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อมาใช้ ก็พบว่ารายรับรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับภาวะเงินเฟ้อ ขณะ

ที่รายจ่ายรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับ การคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อพอสมควร ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการพิจารณา เป็นรายรับและรายจ่ายรัฐบาลแยกประเภทก็ตาม ก็ยังคงได้ผลปรากฏเป็นที่สนับสนุนต่อผลการ ศึกษาข้างต้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งงานศึกษาของ ภยันต์ บรรเทาทุกข์ ที่ได้ทำการศึกษาถึงการปรับ ตัวของรายได้และรายจ่ายในภาครัฐบาลต่อการเพิ่มขึ้นของระดับราคา ในระหว่างปี พ.ศ.2520-33 และได้ผลเช่นเดียวกันกับ วรพจน์ อุดมรัตน์ แต่ภยันต์ บรรเทาทุกข์ ศึกษาเพียงแต่รายรับและ รายจ่ายรวมเท่านั้น ดังนั้น งานศึกษาของทั้ง 2 ท่าน จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ ภยันต์ บรรเทาทุกข์ ได้ให้เหตุผลถึงการที่นโยบายการคลังขาดดุลไม่ได้ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้น เนื่องจากรัฐบาลได้หาส่วนชดเชยจากแหล่งอื่น ๆ ที่ไม่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินมากนัก เช่นการกู้ จากธนาคารออมสิน และเอกชนอื่น ๆ ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้ผลการศึกษาแตกต่างกันในแต่ละ ช่วงเวลา

จากงานศึกษาในลักษณะผลกระทบซึ่งกันและกันข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าการ ขาดดุลทางการคลังนั้น อาจจะไม่ส่งผลหรือไม่ส่งผลกดดันต่อระดับราคาก็ได้ เนื่องจากเหตุผลสำคัญ ก็คือ ปริมาณเงินซึ่งเป็นแหล่งชดเชยการขาดดุลของรัฐบาล ดังนั้นถ้าหากปริมาณเงินไม่มีนัย สำคัญต่อระดับราคาแล้ว การปรับตัวของรายรับก็จะเร็วกว่าการปรับตัวของรายจ่ายรัฐบาล ใน ทางตรงกันข้ามก็เช่นเดียวกัน โดยแนวคิดหลักในงานศึกษาส่วนนี้ก็ยังคงเป็นของ Aghevli และ Khan โดยที่มีการเพิ่มเติมก็คือการนำเอาสมการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อมาใช้ในการหาค่าการปรับ ตัวของรายรับและรายจ่ายรัฐบาล ทั้งรายรับและรายจ่ายรวม และแยกประเภท ตลอดจนผลของ การศึกษายังขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในการทำการศึกษาด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 สรุปงานศึกษาและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ลักษณะผลกระทบทางเดียว (One-way Causality)

ผู้วิจัย	เรื่อง	ผลการศึกษา
วันทนีย์ (2530)	การใช้จ่ายของรัฐบาลและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2500-27	การใช้จ่ายโดยรวมของรัฐบาลก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของระดับราคา แต่เมื่อแบ่งเป็นรายจ่ายตามลักษณะงาน จะมีเพียงรายจ่ายทางด้านบริหารและบริการทั่วไปเท่านั้นที่ไม่มีผลต่อระดับราคา
ทัศนีย์ (2517)	ภาวะเงินเฟ้อของไทยในช่วงปี พ.ศ.2504-14	การขาดดุลทางการคลังจากการใช้จ่ายเพื่อพัฒนาประเทศจะทำให้รัฐบาลต้องมีการกู้ยืมเงินเพื่อชดเชยภาวะดังกล่าว ปริมาณเงินจึงเพิ่มขึ้น และทำให้ระดับราคาสูงขึ้น
บุญตั้ง (2519)	ความสัมพันธ์ของปริมาณเงินกับระดับราคา	การขาดดุลของรัฐบาลทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อุปสงค์มวลรวมเพิ่มขึ้น จึงก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ
นิมิตร (2529)	การวิเคราะห์สาเหตุของภาวะเงินเฟ้อในประเทศไทย และนโยบายแก้ไข	ระดับราคาในประเทศจะถูกกำหนดโดยราคาสินค้านำเข้าจากต่างประเทศมากที่สุด รองลงมาคือปริมาณเงินและรายจ่ายรัฐบาล ตามลำดับ
Dutton (1987)	A Model of Self Generating Inflation: The Argentina Case	ในประเทศอาร์เจนตินา การขาดดุลทางการคลังจะทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น ระดับราคาจึงสูงขึ้น แต่มีขนาดการเพิ่มที่คงที่ จึงไม่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย	เรื่อง	ผลการศึกษา
Flenniken และ Sharp (1978)	Budget Deficit: A Major Cause of Inflation?	ในสหรัฐอเมริกาการขาดดุลมีทิศทางตรงกันข้ามกับภาวะเงินเฟ้อ เนื่องจากมีตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติภายใต้นโยบายการคลัง
ภาณุพงศ์ (2535)	นโยบายการคลังกับการรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยในช่วงปี พ.ศ.2513-33	มีข้อสรุปเช่นเดียวกับกับ Flenniken และ Sharp และพบว่าตัวรักษาเสถียรภาพโดยอัตโนมัติจะทำงานโดยผ่านงบประมาณที่ไม่ตั้งใจ
Neumark และ Goethe (1987)	Effect of Inflation on Public Revenue and Expenditure	ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกานั้น เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อจะทำให้รายรับจากภาษีอากรสูงขึ้น แต่ทางด้านรายจ่ายรัฐบาลที่เกี่ยวกับการชำระดอกเบี้ยและหนี้สินนั้นจะได้เปรียบ เนื่องจากรัฐบาลอยู่ในฐานะลูกหนี้
Tanzi (1977, 1978)	Inflation, Real Tax Revenue, and The Real Value of Tax Revenue และ Inflation Finance: Theory with an Application to Argentina	นอกจากเงินเฟ้อจะส่งผลต่อรายรับแล้ว ความล่าช้าในการจัดเก็บภาษียิ่งมากเท่าใดก็จะส่งผลให้รายรับลดลงมากเท่านั้น นอกจากนี้จะมีการชดเชยจากค่าความยืดหยุ่นของภาษีในระดับที่สูง และในปี ค.ศ.1978 ได้นำเอาประเทศอาร์เจนตินามาทำการศึกษา ก็ได้ผลเช่นเดียวกัน

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ลักษณะผลกระทบซึ่งกันและกัน (Two-Way Causality)

ผู้วิจัย	เรื่อง	ผลการศึกษา
Aghevli และ Khan (1977, 1978)	Inflationary Finance and the Dynamics of Inflation: Indonesia, 1951-72 และ Government Deficit and the Inflationary Process in Developing Countries	ในอินโดนีเซียเมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อจะทำให้รายจ่ายรัฐบาลในรูปตัวเงินเพิ่มขึ้นเร็วกว่ารายรับรัฐบาลจึงเกิดการขาดดุลและส่งผลให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นจนก่อให้เกิดเงินเฟ้อและเป็นวัฏจักรเช่นนี้ต่อไป ส่วนในปี 1978 ได้นำเอาสมมติฐานนี้มาทดสอบกับประเทศไทย บราซิล โคลัมเบีย สาธารณรัฐโดมินิกัน ก็พบว่า เป็นไปตามสมมติฐาน
Heller (1980)	Impact of Inflation on Fiscal Policy in Developing Countries	ใช้สมมติฐานของ Aghevli และ Khan แต่ได้แยกการศึกษาออกเป็นรายรับและรายจ่ายรัฐบาลแยกประเภทด้วย โดยเพิ่มเติมในส่วนของการคาดคะเนอัตราเงินเฟ้อเข้ามาด้วย และพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานทั้งคู่
ทวีชัย (2524)	การขาดดุลของรัฐบาลและ ขบวนการเงินเฟ้อในไทย	พบว่าในประเทศไทยเป็นไปตามสมมติฐานของ Aghevli และ Khan ในช่วงปี พ.ศ.2515-21
วรพจน์ (2529)	ผลกระทบของภาวะเงินเฟ้อ ต่อรายรับและรายจ่ายรัฐบาล	สมมติฐานของ Aghevli และ Khan ไม่เป็นจริง ในช่วงปี พ.ศ.2515-27
ภยันต์ (2537)	การปรับตัวของรายได้และ รายจ่ายในภาครัฐบาลต่อการ เพิ่มขึ้นของระดับราคา	ได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกันกับ วรพจน์ ในช่วง ปี พ.ศ.2520-33